

שקיפות בוועדת השרים לחקיקה

בשנים האחרונות הפכה ועדת השרים לענייני חקיקה לגוף בעל ההשפעה הרבה ביותר על חקיקת חוקים בישראל. חברה מתכנסים מדי יום ראשון כדי לקבוע את גורלן של הצעות החוק שיעלו להצבעה באותו השבוע במליאת הכנסת, ועל אף שפעילותה אינה מוסדרת בחוק ולהחלטותיה אין תוקף חוקי מחייב, עמדת הוועדה היא זו שקובעת בפועל כיצד תצביע הכנסת באמצעות משמעת קואליציונית גורפת. בכך היא הופכת את הרשות המחוקקת לחותמת גומי דה-פקטו, המאשרת או דוחה חוקים רק על פי הוראות הרשות המבצעת. בניגוד לדיוני הכנסת, ועדת השרים חסויה לחלוטין: בדיונים לא נכתב פרוטוקול ואופן הצבעת חברי הוועדה אינו נרשם. המסמך היחיד המתפרסם הוא סיכום החלטות הוועדה, ובו מוצגת רק ההחלטה הסופית, בלי נימוק או הסבר.

החלטות ועדת השרים לענייני חקיקה

אחד המשתנים המרכזיים בקביעת החלטות ועדת השרים הוא השיוך הגושי של חבר הכנסת המדיע, כך עולה מניתוח החלטות הוועדה. מבין מאות הצעות החוק שהוגשו על ידי חברי הכנסת מהקואליציה רק שתי הצעות נדחו, שתיהן בכנס החורף, ושתיהן לא עלו להצבעה בקריאה טרומית בכנסת. כ-30% מהצעות החוק הקואליציוניות זוכות לתמיכה תחת התניות שונות, וכ-70% מההצעות נדחות למשך תקופות זמן משתנות בין שבוע לתקופה לא מוגדרת. לעומת זאת, ועדת השרים התנגדה לכמעט ממצצית הצעות החוק שהוגשו על ידי חברי האופוזיציה, דחתה את הדיון בכ-40% מהן, והיתר זכו לתמיכה של הוועדה תחת התניות שונות. אף לא אחת מהצעות החוק שהצליחה האופוזיציה להעביר בניגוד לעמדת ועדת השרים לא קודמה לדיון בוועדות.

היעדר שקיפות בוועדת השרים לענייני חקיקה

נוסף על הפגם הדמוקרטי החמור שגורמת ההוצאה המושלמת של החלטות ועדת השרים לפועל במליאת הכנסת בוועדות, ועדת השרים סובלת משלושה חוליים של חוסר שקיפות:

1. ועדת השרים לענייני חקיקה לא מקיימת פרוטוקול דיון מסודר: בסיכומי הדיונים שהתפרסמו באופן תקדימי בעקבות עתירת המשמר החברתי, התנועה לחופש המידע והסדנא לידע ציבורי מצוינים רק חברי הכנסת הנוכחים בכל החלטה וההחלטה עצמה. אין כל אזכור לתפקידם של פקידי הממשלה בדיון.
2. עמדות משרדי הממשלה הרלוונטיים להצעות החוק שנדונות בוועדת השרים לא מפורסמות לציבור: ועדת השרים מקבלת עשרות החלטות מדי שבוע. בהיעדר רישום מסודר אין לציבור כל עדות לקיומו של תהליך קביעת העמדה של המשרד הרלוונטי והנימוקים לקביעת עמדה זו.

חומרי הרקע נכתבים על-ידי מתנדבי המשמר החברתי, אזרחים מן השורה שמתעמקים בהצעות החוק ובנושאי הדיון ומסבירים אותם במילים פשוטות. למידע נוסף ולהצטרפות הקליקו:

3. הצבעות השרים החברים בוועדת השרים לא גלויות לציבור: מרבית השרים החברים בוועדה לא חושפים את אופן הצבעתם בוועדה, ובכך מונעים מהציבור לקיים ביקורת ציבורית על סדר העדיפויות של נבחרי.

שינויי חקיקה ביחס לוועדת השרים לענייני חקיקה

מאז הכנסת ה-17 הגישו חברי כנסת מכל סיעות הבית הצעות חוק שתכליתן חשיפת ההצבעות של השרים החברים בוועדה הממשלתית ופרסום הפרוטוקולים של דיוני הוועדה. חלק מהצעות החוק אף ביקשו לקבוע כי לחברי הכנסת המציעים יותר להופיע בפני ועדת השרים. מכיוון שמעמד הוועדה אינו קבוע בחוק ופעילותה מוסדרת בתקנון הממשלה, כל הצעות החוק שהוגשו כללו גם עיגון של פעולת הוועדה לפי חוק הממשלה התשס"א - 2001. אף אחת מיוזמות החקיקה הללו לא התקבלו בשל ההתנגדות של ועדת השרים עצמה, ויישום עמדתה על ידי חברי הקואליציה.

יש לציין שלאחרונה יזם יו"ר ועדת הכנסת, ח"כ דוד ביטן, הצעת החלטה של הוועדה בראשותו לפיה הכנסת תפנה לוועדת השרים בבקשה לאפשר לחברי הכנסת להופיע בפני השרים בשתי הצעות חוק בשנה. נוסח ההצעה מלמד על כוחה של ועדת השרים ועל היותה איזור דמדומים דמוקרטי שגורם לכנסת, הריבון בשיטת המשטר הפרלמנטרית, לפנות באופן וולונטרי לוועדה הממשלתית.

סיכום

נתוני ההחלטות של ועדת השרים לענייני חקיקה מלמדים על קבלת החלטות לא עניינית בוועדה. היעדר תיעוד מסודר של דיוני הוועדה לא מאפשרים להפריך מסקנה זו.

שינויי חקיקה הם אחד הכלים שמאפשרים לנבחרי הציבור לשנות מדיניות ולהטיב עם חייהם של אזרחי המדינה. ראוי שהממשלה תגבש עמדה ממשלתית ביחס להצעות החוק, אולם ראוי לא פחות שהציבור יידע כיצד עמדה ממשלתית זו מגובשת וכיצד היא מנומקת. קביעת עמדות ועדת השרים ויישום עמדות אלה באופן מושלם על ידי חברי הקואליציה ללא קיום דיון ציבורי משמעותי על טיב הדיון בוועדת השרים, על היסודות שבונים את עמדת הממשלה ועל עמדת השרים עצמה, מונעת למעשה דיון ציבורי אמיתי על סדרי העדיפויות הלאומיים כפי שנדונים בכנסת, ומשום כך מונעת גם שינוי שלהם לטובת הציבור. במצב עניינים זה ועדת השרים לענייני חקיקה היא חסם מרכזי בעורקי הדמוקרטיה הישראלית, וכפועל יוצא מכך, חוסמת גם את יכולתה של הכנסת לקדם מדיניות לטובת כלל הציבור.

קידום השקיפות בשלושת המוקדים של עבודת ועדת השרים לחקיקה - בעריכה וחשיפה של פרטוקולי הדיונים, בפרסום עמדות הממשלה ביחס לנושאים שעל סדר יומה של הוועדה ובאופן ההצבעה של השרים החברים בה - הוא צעד נכון ביצירת תשתית של ביקורת ציבורית על עבודת הוועדה. אולם החלת השקיפות ביחס לעבודת ועדת השרים לא תספיק לבדה. על הכנסת לקבל חזרה את עצמאותה ויכולתה לתפקד כרשות מחוקקת עצמאית.

חומרי הרקע נכתבים על-ידי מתנדבי המשמר החברתי, אזרחים מן השורה שמתעמקים בהצעות החוק ובנושאי הדיון ומסבירים אותם במילים פשוטות. למידע נוסף ולהצטרפות הקליקו:

